

НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ТАНЦЯМ У СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІЇ

У статті розглянуто систему навчання і виховання Стародавньої Греції; показано значення та місце навчання танцю в спартанській та афінській системах виховання.

Ключові слова: Стародавня Греція; спартанське, афінське навчання танцю.

Танцювальне мистецтво існує з найдавніших часів. Культові, трудові, мисливські та інші обряди людей супроводжувалися не тільки грою на музичних інструментах і співом, а й танцями. Розгорнуті танцювальні вистави, котрі часто були пов'язані з релігійними церемоніями, існували в Стародавньому Єгипті, Індії, Китаї, Вірменії, Греції, Римі й інших країнах. Греки прагнули виховати людину інтелектуальною і здоровою, добре розвинутою фізично, у поєднанні краси тіла й моральної чесноти. І вважали, що танець є ефективним засобом у реалізації цієї мети.

Стародавні культури, зокрема культура Стародавньої Греції, стояли у витоків людської цивілізації, тому вивчення й історичний аналіз навчання та виховання дітей, а саме навчання танцям, у Стародавній Греції є актуальним. Це пояснюється тим, що, по-перше, розроблена греками система навчання та виховання зробила значний внесок у теорію і практику навчання та виховання і стала значним етапом у розвитку світової педагогічної думки; по-друге, стародавні греки вважали, що танці були винайдені богами, і тому пов'язували їх з релігійними церемоніями і церемоніями поклоніння. Греки вірили, що Боги дали цей дар тільки обраним смертним, які, в свою чергу, навчили інших.

Отже, доцільно й актуально буде звернутися до витоків перших навчальних систем і проаналізувати як навчали дітей танцям у Стародавній Греції.

Мистецтво в житті людини займало суттєве місце ще в Стародавньому світі. Музиці й танцям відводилася роль морального вихователя людини. Д. Дідро вважав музику одним із наймогутніших засобів виховання гармонійного поєднання в людині істини. Музику і танці, серед інших мистецтв, виділяли для виконання виховної та навіть політичної місії російські мислителі XVIII ст. (Г. Державін, М. Карамзін, О. Радищев та ін.), вважаючи головною проблемою гармонійного виховання формування моральних якостей людини.

На думку І. Канта, естетичний початок виступає як засіб, що поєднує чуттєвий і розумовий аспекти особистості, а танець впливає скоріше на фізичну, ніж на духовну сторону людини. У німецькій предмарксистській естетиці (Г. Гете, Ф. Шиллер та ін.) утверджувалася думка про те, що формування цілісної, гармонійної особистості можливо лише за допомогою естетичного виховання.

У ході наукового пошуку було виявлено, що суттєвий внесок у розробку теорії гармонійного виховання особистості та втілення цієї теорії в життя зробили А. Макаренко, С. Шацький. Одним із найважливіших завдань виховання вони вважали прилучення людини до прекрасного в житті та мистецтві. Подальший розвиток ідея гармонійно розвинутої особистості набула в наукових працях і

практичній діяльності П. Атутова, С. Рубінштейна, М. Скаткіна, В. Сухомлинського та ін. Усебічний розвиток особистості школяра, як відзначає П. Атутов, передбачає розквіт усіх духовних сил і здібностей людини (інтелектуальних, волевих, творчих, етичних), його гармонійний фізичний розвиток, формування моральності, творчого ставлення до будь-якої справи, розвиток естетичних понять.

Наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. питанню навчання дітей, в цілому і зокрема танцям, у стародавні часи, а саме у Стародавній Греції приділяли увагу такі вчені, як В. Лимар, А. Подосінов, Н. Щевелева.

Отже, аналіз історико-педагогічної літератури та наукових праць учених дає змогу відзначити, що питанню навчання дітей саме танцям у Стародавній Греції з боку вчених відводилось недостатньо уваги.

Мета статті – на основі аналізу історико-педагогічної літератури показати практику навчання танцям дітей у Стародавній Греції.

Історія мистецтва танцю сягає сивої давнини. На зорі свого існування людство відкрило засоби вираження думок, емоцій, вчинків через рухи.

Танець безмовний. У ньому не звучить слово. Але виразність пластики людського тіла, музичних ритмів і мелодій виявляється могутньою силою, тому мова танцю інтернаціональна і зрозуміла всім.

Спочатку людство вкладало в танці свої уявлення і вірування – танець був обрядом. У танці людина просила у невідомих богів щасливого полювання, доброго врожаю, спасіння від хвороб. Обрядові танці й донині зустрічаються у деяких первинних племенах Австралії, Африки, американських індіанців, а також у танцях народів Півночі Росії – коряків, остяків, чукчів – і сьогодні продовжують відображати риси стародавніх ритуалів предків, які через танцювальні заклинання ловили нерпу, рибу, полювали на диких тварин. Проїшов час, людство все енергійніше відкривало таємниці світоутворення і танці втратили своє первинне магічне значення.

Танці первісних людей замінили сценічні танці стародавніх греків і римлян, хороводи, бранлі, з'явилися перші балети [1].

Уже на першому етапі свого існування (VIII–V ст. до н. е.) танець намагався в узагальненій формі відображати дійсність, відбирати найбільш типові її риси, надавати їм визначений образ. Першою музикою для танців були звуки барабанів, шум браслетів та амулетів, першим гримом виступало розмальоване обличчя, імітуючи кров, а першим досвідом акторської виразності – наслідування різноманітних тварин.

У Давній Греції танці відігравали не тільки естетичну, а й виховну роль. Їх викладання було обов'язковим для всіх навчальних закладів. Грецькі філософи Платон, Арістотель, Плутарх залишили в своїх працях перші хореографічні терміни. Зокрема, вони визначали принципи градації танців, а саме культовості, громадськості, військовості та сценічності.

Танці Давньої Греції називалися хороводами, що не означало обов'язкової будови кола.

Повільні, святкові танці присвячувались Аполлону, богам Олімпу, швидкі та запальні танці – богу Вакху.

Військові танці викладали в школах Давньої Спарти, прирівнюючи їх до загальнофізичної підготовки майбутніх воїнів. Сценічні танці виконувалися в театральних виставах вільними громадянами, яких називали хоревтами [2].

Розглянемо систему виховання і навчання у Стародавній Греції. Добре відомі дві виховні системи тогочасної Греції: спартанська (Спарта – головне місто Лаконії) й афінська (Афіни – головне місто Аттики).

Спільні риси афінської та спартанської виховних систем:

- призначалися тільки для заможного повноправного населення;
- зневажливе ставлення до фізичної праці та до людей праці (неповноправного населення та рабів).

Виховання у Спарті мало яскраво виражений військово-фізичний характер. Його головним завданням виступала підготовка мужнього, фізично розвинутого, здорового, загартованого і витривалого воїна – захисника земельної аристократії.

До 7 років здійснювалося сімейне виховання. Із 7 до 18 років хлопчики перебували у спеціальних закладах інтернатного типу – агелах, а від 18 до 20 років переходили у групу ефебів (“ефебія” – молода людина, молодість) і несли гарнізонну військову службу. Після військової служби юнаки ставали повноправними громадянами Спарті. Громадянське повноліття наступало у 30 років.

Устрій життя в агелах був повністю побудований за військовим зразком. Усе виховання спрямовувалося на вироблення беззаперечної слухняності, розвиток витривалості та засвоєння науки перемагати. На першому місці стояли фізичне виховання і військові вправи. Багато уваги приділялося таким військово-гімнастичним вправам, як біг, боротьба, метання диска і списа, прийомам кулачного бою. До цього додавалися музика, спів і релігійно-обрядові танці. Мистецтво читати і писати офіційно не належало до змісту навчання.

Із 15-річного віку юнаки отримували право носити зброю і брати участь у так званих криптіях – нічних облавах на ілотів.

Після кожного року навчання проводилися публічні випробування – агони.

Виховання дівчат у Спарті мало чим відрізнялося від виховання юнаків.

Виховання в Афінах мало індивідуальний характер. Афіняни прагнули до поєднання розумового, морального, естетичного та фізичного розвитку. Кінцевою метою виховання виступала гармонійно розвинута особистість. Ця мета визначалася грецьким поняттям “калокагатія” (внутрішня і зовнішня досконалість). Ідеальна людина – той, хто прекрасний тілом і душею.

Сімейне виховання для хлопчиків тривало до 7 років, а для дівчаток – до заміжжя. Виховання дівчаток було обмеженим і закритим. Вони перебували в окремих частинах житлових приміщень – гінекеях. Хлопчики після 7 років починали відвідувати школу. З метою уникнення небажаних вуличних знайомств, хлопчика у школу і зі школи супроводжував спеціально приставлений раб – педагог (від грец. “пайс” – дитина, “аго” – веду за руку).

Важливе місце в освітній програмі посідала підготовка до релігійних святкувань, на яких були присутні вільні жителі грецьких міст. Хлопчиків навчали обрядовим пісням, які виконувалися хором або соло, декламували з ними урочисті гімни.

Із 12 років хлопчики починали займатися гімнастикою. Держава і сім'я особливо піклувалися про те, щоб хлопчики вирости спритними, сильними, гнучкими і витривалими, були підготовлені до військової служби. Педогог показував дітям, як метати спис і диск, тренував їх в бігу і стрибках, займався з ними боротьбою, плаванням, верховою їздою, готував до гімнастичних змагань. Спор-

тивні заняття проводилися в спеціально підготовлених для цього приміщеннях – палестрах. Нерідко уроки проводилися під акомпанемент флейти.

Із 16 років хлопчики могли продовжити свою освіту в гімназіях, школах риторів і філософів.

Дівчатка вчилися читати і писати під наглядом матері, поступово долучалися до домашньої жіночої праці: рукоділля, прядіння, ткацтва. Вони неодмінно повинні були вміти співати і танцювати, щоб надалі брати участь у ритуальних святах. Ознайолювалися вони і з літературою. Відомо, що вже в VII ст. до н. е. в деяких областях Греції існували жіночі школи, де дівчата займалися музикою, поезією, співом і танцями. Однією з таких шкіл (за переказами) керувала знаменита поетеса Сапфо. У її віршах є ліричні ніжні рядки, присвячені ученицям, вихованим в атмосфері витонченості та краси [3].

Отже, бачимо, що у Стародавній Греції навчання танцям у всі часи починалося із самого дитинства і тривало все життя. За допомогою танцю вожді просили у природи допомоги, молилися богам, просили дощ, сонячне світло, захист і прощення.

Грецька культура мала визначний вплив на розвиток освіти і педагогічної думки у стародавньому світі. У стародавніх греків поняття про танці було досить широке. Вони розглядали його як гімнастику, як засіб для оздоровлення тіла, а також як мімічне мистецтво. Саме тому греки вважали, що навчання дітей танцям необхідне для гармонійного розвитку і є одним із основних предметів навчання. Сама природа людини тягне до танців, до його внутрішніх ритмів, але греки завжди прагнули до досконалості, яка досягалася шляхом стилізації. Гомер описував військовий танець (пирриха) або похоронний танець, метою якого був сплеск фізичної активності танцюючих, бажаючих вдихнути життя в мертве тіло. Для такого обряду характерні різкі рухи рук, ритмічні удари мечів о щити для відлякування нечистої сили.

Греки вважали, що танець подарували їм боги, тому інтерес до езотеричних культур був дуже високий, оскільки в них основну роль відіграють танцювальні рухи. Крім ритуальних танцювальних рухів, грекам подобалися урочисті процесії, особливо пеани, тобто рухи на честь божества зі співом гімнів [4].

Висновки. До найбільш відомих військових танців Стародавньої Греції зараховують:

1. Пирриха. Навчання цьому танцю входило в обов'язкову програму навчання військовому ремеслу в Афінах і Спарті. За припущенням учених, назва танцю пішла від слова "бенкету", що означає вогнище, навколо якого танцював давньогрецький герой Ахілл на похоронах Патрокла.

2. Корібантум. Танець був покликаний відганяти злі сили за допомогою дзвону зброї. Виконавці танцювали оголеними зі щитом і в шоломі. Вважалося, що корібантум виліковував людей із психічними розладами.

3. Гімнопедій. Танець-гімнастика спартанських юнаків. Фігури гімнопедію нагадували рухи і позиції, які використовувалися в боротьбі та боксі, котрі виконувалися під звуки флейти або ліри.

З мирних танців можна виділити:

1. Маєтків. Весільний танець, який виконувався нареченою, її матір'ю, і друзями. Це був танець радості, а тому його супроводжував швидкий темп і безліч поворотів.

2. Епіліній. Танець виконувався на честь бога виноробства Діоніса. Особливістю танцю було те, що він виконувався на чанах для тисняви винограду ногами [5].

Отже, ще в стародавні часи греки прагнули виховувати інтелектуальну і фізично розвинуту людину та вважали, що музика, фізичні вправи і танці є необхідними для повноцінного розвитку та мають високе значення. Таким чином, ще в стародавні часи люди розуміли, що навчаючись танцям людина досягає все багатство і різноманіття колірних та звукових відтінків. Танець був і залишається засобом вираження емоцій, зняття психологічного напруження тощо.

У Стародавній Греції існувала величезна кількість танців, які відрізнялися залежно від географії та призначення. Найбільш популярна класифікація танців – це поділ їх на мирні та військові. Пізніше відбувався поділ на театральні, релігійні танці та інші елементи обрядів поклоніння, військові танці, танці на симпозиумах, танці скорботи тощо.

Список використаної літератури

1. Коротков А.В. Все про танец (довідник школяра) [Електронний ресурс] / А.В. Коротков, А.А. Тараканова. – Режим доступу: <http://lib.exdat.com/docs/2397/index-33318-1.html>.

2. Реферат “Древні види танців” [Електронний ресурс] // Українські реферати. – Режим доступу: <http://referatu.com.ua/oldreferats/7534/114716>.

3. Історія педагогіки : курс лекцій : [навч. посіб.] [Електронний ресурс]. – К. : Наукова бібліотека, 2004. – 171 с. – Режим доступу: <http://pulib.if.ua/book/217>.

4. Обучение танцам. История происхождения танцев в античном мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kudakrasivee.ru/aktivnyj-obraz-zhizni/taneczivota/obuchjenije-tancam-istorija-proiskhozhdenija-tancjev-v-antichnom-mirje.html>.

5. Обучение танцам во все времена [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lumaxdance.ru/index.php?do=static&page=stat6>.

Стаття надійшла до редакції 14.01.2013.

Зинченко Е.В. Обучение детей танцам в Стародавней Греции

В статье рассмотрена система обучения и воспитания Древней Греции; показано значение и место обучения танцу в спартанской и афинской системе воспитания.

Ключевые слова: Древняя Греция; спартанское, афинское обучение танцу.

Zynchenko E.V. Teaching children to dance in ancient Greece

The article deals with the system of training and education of ancient Greece and shows the value and place of study dance in Spartan and Athenian system of education.

Key words: Ancient Greece; Spartan, Athenian teaching dance.